

ΔΗΜΟΦΟΣΙΝ

ΕΤΟΣ 19ο | ΤΕΥΧΟΣ 87 | ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2018

Καλάβρυτα

ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ

Σύλλογος Ποιοτικής & Πολιτιστικής
Αναβάθμισης Δυτικής Αττικής
“Ο ΔΗΜΟΦΩΝ”
ΕΚΔΟΤΗΣ
Παναγιώτης Δημητρουλης
(Κιν.: 6977.781.753)
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΜΕΛΩΝ/ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ
Κοροπούλης Βασίλης
Κοροβέση Ελένη
Παπαϊωάννου Παναγιώτης
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑΣ
Λαϊνάς Παναγιώτης -
Μποχάρτζας Γεώργιος
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
Κωνσταντίνα Πέππα
Τηλ./Fax: 210.55.58.291

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ
Μήτσου - Τσιάμη Κατερίνα
Πτυχ. Τεχνολόγος Γραφικών Τεχνών

Ταχυδρομική Διεύθυνση
28ης Οκτωβρίου 3, 196 00
Μάνδρα Αττικής
Τηλ.: 6977.781.753
www.dimofon.gr
e-mail: info@dimofon.gr

Ο “ΔΗΜΟΦΩΝ” ανταλάσσεται με
όλα τα έντυπα πολιτιστικού περιεχομένου.

Τα επώνυμα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις εκείνων
που τα υπογράφουν.
Επιτρέπεται η τμηματική ή ολική αναδημοσίευση
άρθρων, υπό την προϋπόθεση ότι θα αναγράφεται η
πηγή τους.
Η ύλη για το τεύχος “έκλεισε” στις 5/01/2019.

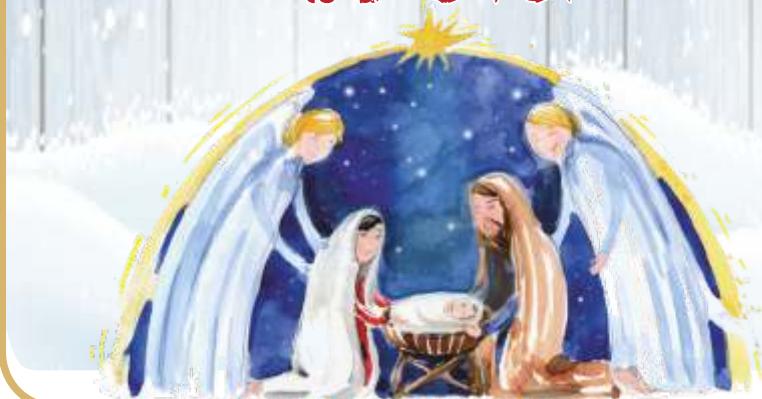

ΕΤΟΣ 19ο
ΤΕΥΧΟΣ 87
ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2018

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου “Ο Δημοφών”
& η Συντακτική Ομάδα του περιοδικού
εύχονται ολόψυχα
στους αναγνώστες, τους φίλους & τα μέλη του

**Χρόνια Πολλά,
Υγιές, Ευτυχισμένο & Δημιουργικό**

το 2019!

Απολογισμός μιας χρονιάς (ή: Το “γεώργιον”)

ποχαιρετισμός μιας χρονιάς...
Απολογισμός...
Λογισμός...
Λογαριασμός...
Συλλογισμός...
Αποτίμηση...

...Συλλογίζομαι... τι άξιζε... Τι δείχνει το «ταμείο»... Προχώρησα καθόλου;...
Κατάφερα τύποτα;... Τι ήθελα να πράξω και δεν έπραξα;... Τι έπρεπε να
πράξω και δεν έπραξα;... Πώς οφειλα να πολιτευτώ, να δράσω, να ενεργώ,
να συμπεριφερθώ και δεν εκπλήρωσα στο ακέραιο το χρέος μου αυτό;...

Λογίζομαι... Λογαριάζομαι με τον ίδιο μου τον εαυτό... Αποτιμώ το φετινό
μου έργο...

Εξ απόψεως οικονομικής, **το εισόδημά μου πιο ισχνό απ' ό,τι πέρσι...**
Όταν το ένιωσα, μεσοχρονίς, «μου φάνηκε κάπως», ενοχλήθηκα... Αργά ή
γρήγορα το πήρα απόφασην... Το σκέφθηκα... **Κι έκανα περικοπές στα**
τόσα «θέλω» μου... **Που δεν ήτανε, τελικά, δικά μου...** **Mου τα'χε**
φορτώσει, άθελά μου, π κοινωνία. Οι έμποροι και οι διαφημιστές. Το

πνεύμα της εποχής. Της εποχής του καταναλωτισμού. Βαρίδια που με δυσκόλευαν στο διάβα μου... Ξεσκαρτάρισα και πέταξα τα áκροπτα... Περιόρισα τις «ανάγκες» μου... Κι ένιωσα (πιο) πλούσιος... Ποικιλοτρόπως!...

...Ένα χωραφάκι το κυριότερο το βίός μου... **Μερικά στρέμματα ψυχής...** Δύσκολο που αποφάσισα να ασχοληθώ με το «γεώργιον», μα ήταν η επιλογή μου και δεν βαρυγκωμώ. Αντίθετα μ' ευχαριστεί...

...Χρόνια πασχίζω να ξεβοτανίσω τα παράσιτα. Το ίδιο έκανα και φέτος... Με πόνεσε η μέση από το σκύψιμο... (...στον εσώτερο εαυτό μου...)

...Μα και το σκάψιμο είναι επίπονο... (το «ένδον σκάπτε»....). Γεμίζουν ρόζους και φουσκάλες που πυρροούν, τα χέρια μου, απ' την αξίνα...

...Αυτό που, πάντως, κι εγώ παραπρώ, είναι πως από χρονιά σε χρονιά, το κλίμα αλλάζει δραματικά προς το χειρότερο... (**Το «κλίμα της εποχής»... Η κοινωνία της εποχής...**). **Άλλοτε εισπράττω ξηρασία... Κι άλλοτε πλημμύρες...** Πώς θα εξελιχθεί τούτη η κατάσταση, εγώ δεν ξέρω (Ρωτήστε τους ειδικούς... τους μετεωρολόγους, τους «κλιματολόγους»... ρωτήστε τους ψυχολόγους, τους κοινωνιολόγους...) Λυπάμαι γι' αυτό... (**Λυπάμαι που τα δάκρυα και ο ιδρώτας μου δεν μπορούν να βοηθήσουν στο μαλάκωμα της ξηραμένης γης...** Λυπάμαι που οι αξίες και οι αρχές μου δεν μπορούν να γίνουν ανάχωμα στις πλημμύρες....) Λυπάμαι και κουράζομαι... (...είναι που περνούν και τα χρόνια... από την πλάτη μου κι απ' το μυαλό μου... μόνο η καρδιά μου τους αντιστέκεται... κι αυτό μου δίνει δύναμην κι ελπίδα να συνεχίζω...)

...Υποσχέθηκα στον εαυτό μου να συνεχίζω... Με όποιο κόστος (θα μπορέσω να αντέξω....). Το κάνω για μένα. Το έχω ανάγκη.... Το κάνω και για άλλους λόγους... Ως καθήκον.... **Καθήκον και τρόπος ζωής πλέκτηκαν σφικτά, με τον καιρό, αδύνατο πια να τα ξεκωρίσω.... Η εκπλήρωση του καθήκοντος είναι πια η χαρά μου...** Θυμάμαι αυτό που μου διάβασε, κάποτε, ένα παιδί γραμματιζούμενο, και σφράγισε από τότε τη ζωή μου: «Ν' αγαπάς την ευθύνη. Να λες πως αυτόν τον κόσμο θα τον αλλάξω εγώ. Κι αν δεν αλλάξει, θα φταιώ εγώ!...

...Τα χρόνια πέρασαν. Ο κόσμος, έτσι που τον εννοούσα τότε, όχι μόνο δεν άλλαξε, μα τραβά (κατά πως νιώθω...) «απ' το κακό στο χειρότερο»... [Μπορεί, πάλι, να φταίει η οπτική μου...] Ο «στραβός γιαλός» και το «στραβό αρμένισμα»...] Μα η «ωριμότητα» των χρόνων που διάβηκαν, στο μεταξύ, μου χάρισαν, δώρο – πολύτιμο, την σοφία της συνειδητοποίησης, πως «κόσμος» (μας) νοείται (και) το κοντινό μας περιβάλλον...

...Ξεβοτανίζω, λοιπόν, και τσαπίζω... Κλαδεύω και μπολιάζω... Επίμονα και επίπονα... Το μόνο βίός μου, τον χαρακτήρα μου... Ελπίζοντας κι αγωνιζόμενος για το καλύτερο...

...Κάποιοι παλιοί μου γείτονες ξεπούλησαν αυτό το βίός τους, ή το παρατίσαν χέρσο, και ξεντεύθηκαν...

...Άλλοι θεώρησαν καλό, να καταφύγουν σε σύγχρονες μεθόδους, σε νέες ιδέες, που τους υπέδειξαν οι ειδικοί: «Για πλουσιότερην και καλύτερην παραγωγή», καθώς τους έταξαν, για ευκολότερην ζωή, κατέφυγαν σε... μπχανήματα γεωργικά, μοντέρνα, σε φυτοφάρμακα κηπικά και σε λιπάσματα...

...Εγώ, καλώς ή κακώς, ήμουν επιφυλακτικός σε όλα ετούτα (Όχι πως αντιδρώ και αντιστέκομαι σε κάθε «νέο», πως είμαι κανένας «συντηρητικός», μονόχνωτος και γερασμένος πριν την ώρα μου... Απλά δεν μπορώ ν' αποδεχθώ, άκριτα, πως κάθε πινέο είναι, εξ ορισμού, και το καλύτερο....). Και, να σας πω, δεν το μετάνιωσα... Κάθε άλλο!... Ήδη κάποιοι άλλοι «ειδικοί», μα και οι ίδιοι οι γείτονές μου, το κατάλαβαν, πως δηλαδή **τα φυτοφάρμακα τα κηπικά έχουν παρενέργειες, πως επιδρούν (συκνά «μη αναστρέψιμα»...) στην οικολογική αλυσίδα (...της ζωής και της ψυχής, εννοούμε πάντα...)** και πως, σε τελική ανάλυση, κανένα λίπασμα δεν μπορεί να δώσει τη νοστιμιά που δίνει στα προϊόντα πιν φυσική παραδοσιακή πιν κοπριά...

...Λίγα στρέμματα γης μου αναλογούν... **Λίγα στρέμματα ψυχής...** Που προσπάθησα να έχουν, μέσα, ποικιλία... Και χόρτα και λαχανικά και δένδρα, μα και λουλούδια...

...Ένα μποστάνι για μένα... για τους φίλους μου... για τους γνωστούς μου... για τους περαστικούς... (Προχθές, μονάχα, συνάντησα δυσάγνωστους... Στον ένα χάρισα ένα χαμόγελο... Στον άλλο ένα λόγο καλό... Απ' το μποστάνι μου κομμένα και τα δυό...)

...Και δένδρα... Οπωροφόρα. Και από τα άλλα. Για το πράσινο και τη σκιά τους... Τα χαίρομαι κι εγώ... Τα χαίρονται κι οι άνθρωποι... Μα πιότερο, θαρρώ, τα χαίρονται τα πουλιά...

...Το ίδιο και τα λουλούδια μου... Όλοι τα χαίρονται κι αυτά... Μα πιότερο, ίσως, οι μέλισσες κι οι πεταλούδες... (Χθες ήτανε, θαρρώ, που έκοψα ένα κλαδάκι γιασεμί και το χάρισα σ' ένα κοριτσόπουλο, να το στηρίξει πίσω απ' τ' αυτή... έτσι... μόνο και μόνο γιατί κάποτε μου'χε πει «σ'αγαπώ»...)

...Ηταν καλή χρονιά, θαρρώ, κι ετούτη που μας πέρασε... Είχε ο κίπος μου απ' όλα: Και φρούτα, και λουλούδια... και πουλιά... και πεταλούδες... και περαστικούς....

...Χαλάλι, λοιπόν, κι οι κόποι και οι μόχθοι κι ο ιδρώτας και οι δυσκολίες...

Kai tou χρόνου!...

Κάπου θα συναντηθούμε, σ' ένα πλανήτη ζούμε. Διδακτικό σενάριο κοινωνικής ευαισθητοποίησης*

Ελένη Α. Ηλία

Ισαγωγή

Ο τίτλος του παρόντος διδακτικού σεναρίου προέκυψε σε αντιστοιχία με το «Κάπου θα συναντηθούμε, στο ίδιο σύμπαν ζούμε», τίτλο εκπαιδευτικού προγράμματος που παρουσιάστηκε αφενός στο 81^ο τεύχος του περιοδικού Ο Δημοφών (σσ. 12-13) και αφετέρου σε συνέδριο του Νέου Παιδαγωγού (Πρακτικά 4ου Συνεδρίου, ISBN: 978-618-82301-2-5, Ε'

ΜΕΡΟΣ, σ. 3433). Και αυτός εδώ ο τίτλος είναι ασφαλώς εμπνευσμένος από το ρεφραίν του γνωστού τραγουδιού, που κυκλοφόρησε το 1990: «Δεν μπορεί, δεν μπορεί, / κάπου θα συναντηθούμε. / Δεν μπορεί, δεν μπορεί, / στο ίδιο σπίτι ζούμε». Στους στίχους του τραγουδιού κυριαρχεί το κιούμορ, που προκύπτει από το γεγονός ότι δυσκολεύονται να συναντηθούν μεταξύ τους δύο άνθρωποι που κατοικούν στο ίδιο σπίτι. Στον δε τίτλο του προγράμματος, κυριαρχεί η αισιοδοξία ότι είναι πιθανό να συναντήσουμε οποιονδήποτε άνθρωπο, από οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη τον οποίο μοιραζόμαστε. Έτσι η επιλογή του τίτλου συμβάλλει να νιώσουμε όλοι κοντά με δόλους.

Το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο αποσκοπεί στην ευαισθητοποίηση των συμμετεχόντων παιδιών απέναντι σε κάθε μειονότητα ή διαφορετικότητα και ειδικότερα στους σύγχρονους πρόσφυγες. Αναλυτικότερα, προκειμένου να καλλιεργηθεί θετικό κλίμα προς πρόσφυγες και μετανάστες, ανεξάρτητα από τη χώρα προέλευσής τους, τη χρονική συγκυρία ή την ιστορική εποχή, επιδιώκουμε να παρουσιάσουμε τον πλανήτη μας, τη Γη, ως το κοινό «σπίτι» όλων μας, για να καταλήξουμε στην άποψη ότι εφόσον καλούμαστε να «συγκατοικήσουμε», προτιμότερο είναι η επιλογή της αρμονικής συμβίωσης και της αλληλοβούθειας.

Στόχοι του προγράμματος

- Εξοικείωση των συμμετεχόντων παιδιών με το προσφυγικό φαινόμενο και ευαισθητοποίησή τους στον αγώνα προσφύγων και μεταναστών για καλύτερη ζωή.
- Επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό γήγενεσθαι, μέσα από την ενασχόληση και τον προβληματισμό των συμμετεχόντων σε σχέση με το

σύγχρονο αλλά και διαχρονικό κοινωνικό φαινόμενο της προσφυγιάς.

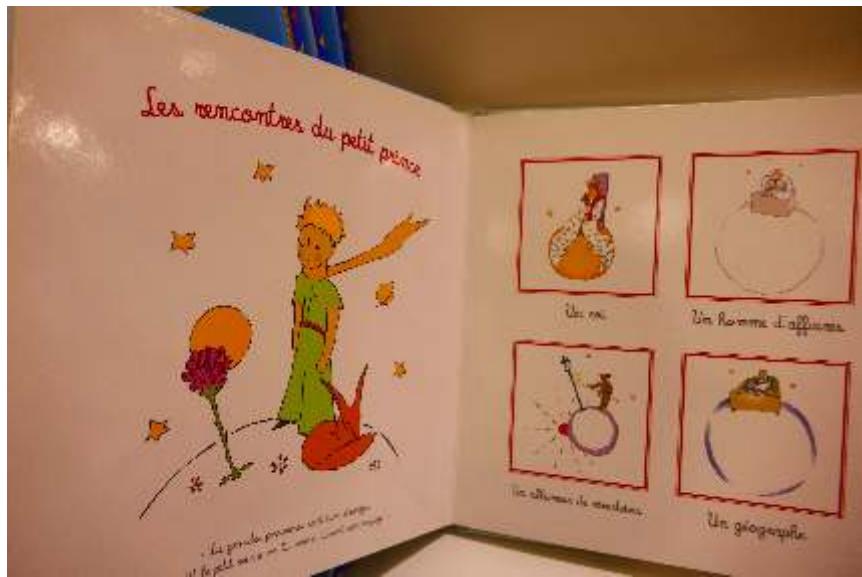
- Η καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης.
- Η λεκτική ανάπτυξη και ειδικότερα η καλλιέργεια της αφηγηματικής ικανότητας.
- Η εξοικείωση με το λογοτεχνικό φαινόμενο.

Μεθοδολογία

Καθώς το κυρίαρχο στοιχείο της παιδικής φύσης είναι η ανάγκη και η διάθεση για παιχνίδι (Χουΐζινγκα, 1989), επιλέγεται ο σχεδιασμός διδακτικού σεναρίου με παιγνιώδη φύση (Ποσλανιέκ, 1992), ώστε η σχετική ατμόσφαιρα να συνεπάρει το σύνολο των συμμετεχόντων. Γενικότερα, η χρήση εκπαιδευτικών, εμψυχωτικών προγραμμάτων, σε σχέση με τη συγκεκριμένη ομάδα που θα τα υλοποιήσει, εξασφαλίζει την καθολική δημιουργική συμμετοχή.

Στο σενάριο περιλαμβάνεται η δημιουργία πρωτότυπων ατομικών ή ομαδικών (Huck κ.ά., 1979: 679-713) αφηγηματικών κειμένων, με θέμα την αλληλεπίδραση προσφύγων με άλλους ανθρώπους οι οποίοι παραμένουν στις εστίες τους, με άλλα λόγια, η αρμονική συνύπαρξη των ατόμων που ανήκουν στην κυρίαρχη πολιτισμική κουλτούρα με τα υπόλοιπα άτομα μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Η παραγωγή των κειμένων βασίζεται στην «αρχή της φθίνουσας καθοδήγησης», που εφαρμόζεται στα «κειμενοκεντρικά μοντέλα διδασκαλίας» (Ματσαγγούρας, 2001: 180-182, 199-203). Όσο δηλαδή οι απαντήσεις των συμμετέχοντων γίνονται πληρέστερες και σαφέστερες τόσο οι σχετικές ερωτήσεις που απευθύνεται ο εμψυχωτής του προγράμματος προβλέπεται να περιορίζονται. Η διαδικασία απ' την οποία προκύπτουν τα παιδικά κείμενα, είναι αυτή των ερωταποκρίσεων. Ο/Η εμψυχωτής, ως πολύ προσεκτικός ακροατής, διατυπώνει ερωτήσεις, διευκρινιστικές συνήθως, σε σχέση με τις προηγούμενες απαντήσεις που έχει λάβει (Pascucci και Rossi, 2002). Είναι αυτονότο πως όσο πληρέστερες είναι οι απαντήσεις τόσο περιορίζεται ο αριθμός των ερωτήσεων.

Τα αφηγηματικά κείμενα των μαθητών στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού προγράμματος καταγράφονται με παραδοσιακούς ή

σύγχρονους τρόπους (γραφή σε χαρτί, γραφή σε υπολογιστή, μαγνητοφώνη, βιντεοσκόπηση κ.λπ.), για ποικιλότροπη αξιοποίηση. Η αξιοποίηση αυτή, π.χ. θεατρική απόδοση, δημοσίευση κ.λπ., λειτουργεί για τους μαθητές ως «επιπλέον κίνητρο έκφρασης» των αναγνωστικών τους εντυπώσεων (Ηλία και Ματσαγγούρας, 2006: 312-313).

Για να αντιληφθούν τα παιδιά πληρέστερα ολόκληρη τη γη ως ενιαίο, οικείο περιβάλλον, οπότε και όλους τους κατοίκους της ως «συγκατοίκους», την παρουσιάζουμε και την προσδιορίζουμε σε σχέση με το σύμπαν. Στην επιδίωξη μας αυτή συμβάλλει σημαντικά η αξιοποίηση της λογοτεχνίας. Η επιλογή της λογοτεχνίας βασίζεται στην ιδιότητά της όχι απλώς να μεταδίδει τη γνώση αλλά αυτό να το επιτυχάνει, προκαλώντας εμπειρίες. Οι σύνθετες αντιληπτικές διεργασίες που επιτελούνται κατά την επαφή του αναγνώστη με το λογοτεχνικό κείμενο, προσφέρουν την αίσθηση της προσωπικής «εμπλοκής» στον κόσμο του λογοτεχνικού έργου. Οδηγούν στη βίωση καταστάσεων και συναισθημάτων που αποδίδονται στο κείμενο (Iser, 1990: 38-39, 104, 233, 281) μέσα από την «ταύτιση» με τους ήρωες (Booth, 1987: 278-281, 378).

Αξιοποιώντας τη Λογοτεχνία στην οποιαδήποτε εκπαιδευτική διαδικασία, προκύπτει αβίαστα η αισθητική απόλαυση, η συγκινησιακή φόρτιση που αισθανόμαστε ως αποτέλεσμα της αναγνωστικής δημιουργικότητας. Με αυτή την προϋπόθεση η λογοτεχνία λειτουργεί στο σχολικό πλαίσιο ως το πλέον σημαντικό μέσο αγωγής. Ας μην ξενάμε δε ότι από την αρχαιότητα ακόμη η λογοτεχνία με την τότε κυρίαρχη μορφή της τραγωδίας, αποσκοπούσε αποκλειστικά στην «αγωγή» των πολιτών (Tompkins, 1988: 204). Έτσι, στο πλαίσιο και του συγκεκριμένου διδακτικού σεναρίου, η ιδιαίτερη φύση της Λογοτεχνίας θα συμβάλει σημαντικά να αντιληφθούμε τη γη, αντιπαραβάλλοντάς την με τους άλλους πλανήτες του σύμπαντος, ως τον κοινό τόπο όλων μας και να αντιληφθούμε το σύνολο των κατοίκων της, ως συγκατοίκων μας.

Διδακτικό υλικό

Το λογοτεχνικό έργο που αξιοποιείται, προκειμένου να αντιληφθούν τα παιδιά τον πλανήτη Γη ως κοινό μας τόπο σε σχέση με το απέραντο σύμπαν, είναι ο «Μικρός Πρίγκιπας» του Εξυπερύ. Μέσα από την ομαδική ανάγνωση του έργου, παρουσιάζονται οι περιπέτειες του λογοτεχνικού ήρωα Μικρού Πρίγκιπα στο δικό του πλανήτη, καθώς και στους υπόλοιπους έξι διαφορετικούς πλανήτες που επισκέφτηκε, πριν φτάσει στη Γη μας.

Προτεινόμενη ομάδα υλοποίησης

Το εν λόγω σενάριο θα μπορούσε να υλοποιηθεί με νήπια, καθώς και με παιδιά δημοτικού και γυμνασίου, εφόσον ως αφετηρία του έχει το

εμβληματικό λογοτεχνικό έργο του Εξυπερύ. Ο Μικρός Πρίγκιπας, το οποίο είναι κατάλληλο για όλες τις αναγνωστικές πλικίες. Επειδή δε το φαινόμενο του bullying έχει ιδιαίτερη επεκταθεί σε ολόκληρο το παραπάνω πλικιακό φάσμα, κάθε πρόγραμμα που θα έδινε στα συμμετέχοντα παιδιά και εφήβους τη δυνατότητα ευαισθητοποίησης ως προς τους πιο αδύναμους συνανθρώπους μας, θα συνέβαλε πιθανότατα σημαντικά στον περιορισμό της βίας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Σενόγλωσσες

Booth, W.C. (1987). *The Rhetoric of Fiction*. Middlesex: Penguin Books.

Huck, C., Hepler, S. και Hickman, J. (1979). *Children's Literature in the Elementary School*. Holt Rinehart And Winston.

Iser, W. (1990). *The Implied Reader. Patterns of Communication in Prose Fiction from Bunyan to Beckett*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.

Tompkins, J. P. (1988). The reader in history: The changing shape of literary-response στο J. P. Tompkins (Επμ.), *Reader-response criticism. From Formalism to Post-Structuralism*, Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 201-232.

Ελληνόγλωσσες

Ηλία, Ε.Α. και Ματσαγγούρας Η. Γ. (2006). Από το παιχνίδι στο λόγο: Παραγωγή παιδικών κειμένων μέσα από παιγνιώδεις δραστηριότητες. Στο Π. Παπούλια-Τζελέπη, Α. Φτερνιάτη, Κ. Θηβαίος (Επμ.), *Έρευνα και Πρακτική του Γραμματισμού στην Ελληνική Κοινωνία*. Αθήνα. Ελληνικά Γράμματα, 307-317.

Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2001). Η Σχολική Τάξη, τ. Β': *Κειμενοκεντρική Προσέγγιση του γραπτού λόγου*. Αθήνα.

Pascucci, M. και Rossi, F. (2002). «΄Οχι μόνο γραφέας», *Γέρφυρες*, τ. 6. 16-23.

Ποσλανιέκ, Κ. (1992). *Να δώσουμε στα παιδιά την όρεξη για διάβασμα* (Στ. Αθήνην, μτφρ.) Αθήνα: Καστανιώτης.

Χουιζίνγκα, Γ. (1989). Ο άνθρωπος και το παιχνίδι (Σ. Ροζάκης – Γ. Λυκιαρδόπουλος, μτφρ.) Αθήνα: Γνώση

*Το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο, με τον τίτλο «Κάπου θα συναντηθούμε, σ' ένα πλανήτη ζούμε. Δημιουργικές αφηγήσεις νηπίων στο πλαίσιο εκπαιδευτικού προγράμματος» το έχω παρουσιάσει με τη μορφή εισήγησης στο πανελλήνιο συνέδριο «Σχολείο ανοιχτό στις κοινωνικές και εκπαιδευτικές προκλήσεις», που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη, 4-6 Μαΐου 2018.

Πώς να διδάξουμε αγάπη;

Σ

ε μια κοινωνία όπου τα παιδιά μας μεγαλώνουν έχοντας σκεδόν τα πάντα και απολαμβάνοντας από τόσο μικρή πλικία την προσοχή σκεδόν όλου του οικογενειακού περίγυρου, πόσο εύκολο είναι να τα εκπαιδεύσουμε να αγαπούν τους άλλους:

Σίγουρα δεν πρόκειται να αγαπήσουν τους άλλους βλέποντας μόνο τα μειονεκτήματά τους. Ουσιαστικά έτσι απορρίπτουν τους άλλους και απομονώνονται από την πραγματικότητα. Για να αγαπήσουν λοιπόν τα παιδιά τους άλλους (αλλά και οι ενήλικες) θα πρέπει να τα διδάξουμε κάποια πράγματα:

1. Πώς θα βλέπουν τις δυνατότητες των άλλων, το θετικό τους δηλαδάν.
2. Πώς να θαυμάσουν τα θετικά του άλλου.
3. Πώς να βλέπουν τι κάνει ο άλλος, και όχι τι δεν κάνει ή τι δεν μπορεί να κάνει.
4. Πώς να βάζουν τον εαυτό τους στη θέση του άλλου και πώς να βλέπουν τα πράγματα από τη δική του οπτική γωνία.
5. Πώς μπορούν να αγαπήσουν τον πλησίον όσο και τον εαυτό τους.

Και εδώ έγκειται η μεγάλη πρόκληση για τους ενήλικες, που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο έρχονται σε επαφή με παιδιά. Πόσο εύκολο είναι για εμάς τους μεγάλους να απαλλαγούμε από μικροεγωισμούς και να αγαπήσουμε τον πλησίον μας όπως και τον εαυτό μας; Πόσο εύκολο είναι για εμάς να μπορέσουμε να θαυμάσουμε τους άλλους, να μην τους απορρίψουμε και να χαμηλώσουμε τον πήχη; Πόσο εύκολο είναι για εμάς να καταλάβουμε ότι υπάρχουν πολλά να θαυμάσουμε και να αγαπήσουμε σε κάθε άνθρωπο γύρω μας;

Πόσες φορές έχουμε ακούσει από φιλικά ζευγάρια ή από γνωστούς

τσακωμούς που έχουν να κάνουν με πεθερικά, ζήλιες μεταξύ αδερφών, περιουσιακά στοιχεία; Σε τέτοιες περιπτώσεις καλό είναι να δρούμε με γνώμονα την αγάπη, και αν δεν είναι εφικτό να μην κάνουμε μετόχους τα παιδιά, τα οποία λειπουργούν με πρότυπα μίμησης.

Η εκδήλωση αγάπης επίσης μεταξύ των γονιών προσφέρει πρεμία και σιγουριά στα παιδιά. Ας αναλογιστούμε πόση απόσταση δημιουργείται μεταξύ του παιδιού και της αγάπης όταν οι γονείς του τσακώνονται ή όταν ο ένας ακυρώνει τον άλλον.

Η αγάπη μας προς τα ζώα και το περιβάλλον, τέλος, παίζουν σημαντικό ρόλο στο να μπορέσουμε να μεταλαμπαδεύσουμε το συναίσθημα της αγάπης στα παιδιά.

Η δική μας στάση λοιπόν, ως ενήλικες, απέναντι σε πρόσωπα και καταστάσεις μπορεί να ενισχύσει το συναίσθημα αγάπης των παιδιών. Ιδιαίτερα η αγάπη των γονιών προς τα παιδιά, όταν εκδηλώνεται έμπρακτα, αλλά και λεκτικά (π.χ. «σε αγαπώ παιδί μου»), μπορεί να ενισχύσει την ευτυχία του παιδιού και να το κάνει και εκείνο να προσφέρει την αγάπη του χωρίς να περιμένει λαμβάνειν, ανιδιοτελώς.

A.I.K.

«Το πνεύμα των Χριστουγέννων» Ερμηνεύοντας την Θεία Λειτουργία

Του αρχιμ. Ιακώβου Κανάκη

Συχνά τις γιορτινές ημέρες μιλούν πολλοί για το «πνεύμα των Χριστουγέννων». Αραγε μιλούμε όλοι για το ίδιο πρόγραμμα; Νομίζω πώς όχι! Θεωρώ ότι αν αυτό το «πνεύμα των Χριστουγέννων» είναι μόνο τα δώρα, γενικά οι αγορές, τα οικογενειακά τραπέζια, οι συνεστιάσεις, η διασκέδαση, τότε τα Χριστούγεννα, ιδίως στις μέρες μας, είναι πολύ καταθλιπτικά για πολλούς συνανθρώπους μας. Προκαλείται κατάθλιψη γιατί πολλοί δεν έχουν την δυνατότητα να αγοράσουν, να βγουν, να διασκεδάσουν. Όμως το ζήτημα είναι πιο σοβαρό από ότι νομίζουμε γιατί έχει και άλλη διάσταση. Και αυτοί πού δήθεν χαίρονται με τα παραπάνω, κι αυτοί ζουν σέ μια άλλου τύπου στενοχώρια. Δεν χαίρονται και αυτοί πραγματικά. Φαίνεται καθαρά στα πρόσωπά τους ότι δεν χαίρονται, έστω κι αν για λίγο ξεχνιούνται. Είναι άμως χαρά χωρίς διάρκεια!

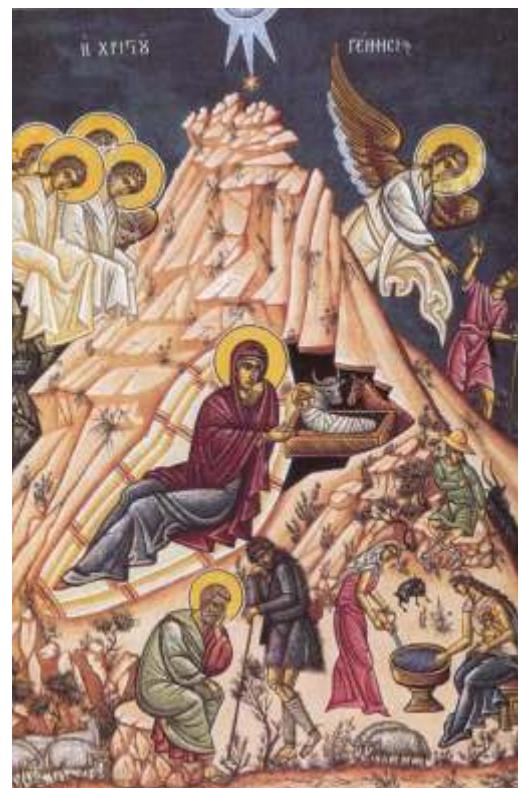
Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι δεν εννοούμε όλοι το ίδιο όταν μιλούμε για το «χριστουγεννιάτικο πνεύμα», που ουσιαστικά είναι κάτι άλλο, ένα τελείως διαφορετικό κλίμα. Όλη αυτή η περιόδος του Δωδεκαημέρου (Χριστούγεννα - Πρωτοχρονιά - Θεοφάνεια) όντως έχει κάτι το ιδιαίτερο. Είναι ο χειμώνας, ίσως, και το κρύο ως εξωτερικός παράγοντας πού ωθούν τούς ανθρώπους να μαζεύονται στα σπίτια τους, να έρχονται πιο κοντά ο ένας στον άλλο για να βρουν ζεστασιά. Είναι ότι η Εκκλησία καλεί τα παιδιά της πιο κοντά της, μέσα από περισσότερες και «καινούριες» για το ευρύτερο εκκλησίασμα, ακολουθίες, όπως των Ωρών κ.α.. Είναι τα κατανυκτικά τροπάρια και οι ήχοι των μελωδιών, φτιαγμένα όλα με έναν τρόπο θαυμαστό, θεόπτευτο. Άλλα είναι και η πλούσια λαϊκή παράδοση, του μητροπολιτικού ελλαδικού χώρου μα και του απόδημου ελληνισμού, με τα κάλαντα, τα τραγούδια και τα ποικίλα έθιμα.

Είναι, άμως, και κάτι άλλο. Όλη αυτή η περιόδος των εορτών παραπέμπει σέ κάτι πού είχαμε ζήσει στην αθώα, ανέμελη παιδική μας ηλικία. Τα Χριστούγεννα μας θυμίζουν αυτό πού πρέπει να είμαστε, παιδιά! Θυμόμαστε την αγνότητα των παιδικών μας χρόνων και την αναζητούμε και πάλι. Προσοχή! Δεν είναι οι γιορτές των Χριστουγέννων «μόνο για τα μικρά παιδιά», για να περάσουν δήθεν εκείνα καλά· είναι, όταν το λέμε αυτό, σαν να βγάζουμε από πάνω μας μια ευθύνη και να θέλουμε να ξεφύγουμε από το κενό μας, λέγοντάς το αυτό. Πρόκειται για μια υπεκφυγή, μια φεύγικη ταπεινότητα. Οι γιορτές αυτές είναι για όλους, και ιδιαίτερως για τούς μεγάλους, καθώς συνιστούν μια άριστη αφορμή, μέσα από τους τρόπους πού προτείνει και προτρέπει η Εκκλησία, να ζήσουν αυτοί και πάλι ως παιδιά. Τα Χριστούγεννα είναι ακόμα και για κάποιους άλλους, γιά κάποιους γέροντες για παράδειγμα, οι οποίοι δεν πρόλαβαν να γίνουν «παιδιά», και έχουν φθάσει αρκετά κοντά στη στιγμή του θανάτου τους, τότε πού θα συναντήσουν το Χριστό. Οι εορτές αυτές μάς παραπέμπουν στα παιδικά μας χρόνια και μάς θυμίζουν τον πραγματικό προορισμό μας, όπως και ο Κύριος τον προσδιόρισε λέγοντας: «Θέλω να γίνετε σαν τα παιδιά», εννοώντας στην καθαρότητα και αγνότητα της καρδιάς τους.

Ποιο είναι λοιπόν το πνεύμα των Χριστουγέννων; Είναι η εορτή αυτή καθαυτή. Είναι ή Σάρκωση! Ο Υιός του Θεού γίνεται υιός του ανθρώπου. Ο Χριστός γίνεται άνθρωπος. Αυτό είναι το μεγάλο γεγονός πού ζεσταίνει κάθε άνθρωπο, πού «ζεσταίνει» την ανθρωπότητα ολάκερη. Αυτή η υπερβολική αγάπη του Θεού για τον άνθρωπο, πού τον κάνει να γίνει «εις εξ ημών», ένας από μας. Αυτή η κίνηση που πετάει την έννοια της θητησκείας μακριά, γιατί η θητησκεία είναι δημιουργία Θεού από τον άνθρωπο, ενώ εδώ έχουμε αποκάλυψη του Θεού στον άνθρωπο. Με αυτή τη

Σάρκωση, ανοίγει και πάλι ο κλειστός δρόμος προς τον ουρανό, χτίζεται και πάλι η γέφυρα της επικοινωνίας μας μαζί Του. Και πλέον, εκεί πού θεωρούσαν οι φιλόσοφοι ότι είναι αδύνατο ο Θεός να ενωθεί με τον άνθρωπο -Θεός ανθρώπω ου μίγνυται-, τώρα έχουμε νέα πραγματικότητα, αφού ο Χριστός με τη Σάρκωσή Του μας επαναφέρει στην προ της πτώσεως κατάσταση, στο πρότερον κάλλος. Πανηγυρίζουμε γιατί ο άνθρωπος μπορεί να γίνει Θεός, δίχως όμως το προπατορικό λάθος, δηλαδή χωρίς το Θεό και μακριά Του. Θεώνεται διά του Θεού.

Τα Χριστούγεννα μας αφορούν! Έχουν να πουν κάτι στον καθένα μας. Γεμίζουν την ψυχή του ανθρώπου. Αυτό γίνεται βέβαια σε όσους θελήσουν να κάνουν την καρδιά τους «φάτνη». Όταν ο άνθρωπος εντοπίζει τα πάθη του -και τα αποτελέσματα αυτών πού είναι τα αμαρτήματά του- και ξεκινά την κάθαρση της καρδιάς του αρχίζει να «βλέπει». Ξεκινά ήδη να ζει Χριστούγεννα. Έτσι, μπορεί να ζει Χριστούγεννα το Πάσχα, ή σε μια άλλη γιορτή, ή σέ οποιαδήποτε ημέρα τού χρόνου. Αυτό δηλώνει το «σήμερον» των τροπαρίων· «σήμερον γεννάται», «σήμερον η Παρθένος τίκτει τον Δεσπότην», «ο ουρανός και η γη σήμερον προφητικώς ευφραίνεσθωσαν», «ο ουρανός και η γη σήμερον ηνώθησαν». Αυτό το «σήμερον» έχει μεγάλη δύναμη· αέναη δυναμική! Όταν γίνει ή ένωση του ανθρώπου με το Θεό -και αυτό γίνεται κυρίως με την Θεία Κοινωνία και την προσευχή-, τότε ο άνθρωπος ζει Χριστούγεννα κάθε στιγμή· και γενικά, «ζει» πραγματικά.

Θεματολογία και αφηγηματικά στοιχεία σε σύγχρονα λογοτεχνικά βιβλία για παιδιά.

Δειγματολοπτική εξέταση έργων του 2017

Ελένη Α. Ηλία

Ισαγωγή: Ξεκινώντας, θα ήταν σκόπιμη η διευκρίνιση ότι η λογοτεχνική αξία ενός βιβλίου δεν κρίνεται από τη θεματολογία του. Από το πιο ενδιαφέρον θέμα μπορεί να προκύψει ένα κείμενο κακογραμμένο και βαρετό για τον αναγνώστη. Αντίθετα, ένα θέμα που δεν θα τραβούσε σύκολα την προσοχή κάποιου, αν αποδοθεί με λογοτεχνική δεξιοτεχνία, μπορεί να εξελιχθεί σε συναρπαστικό ανάγνωσμα, που προκαλεί έντονη συγκινησιακή φόρτιση. Εδώ επιλέγω να εστιάσω κυρίως στη θεματολογία ενός ικανού αριθμού βιβλίων, αν και σε μερικές περιπτώσεις δεν αποφεύγω και την παράθεση σχολίων για τον τρόπο γραφής.

α) Βιβλία για αναγνώστες των τελευταίων τάξεων του Δημοτικού

Τα... μεγάλα μάτια της Αλ...: Στο βιβλίο συνδέονται αρμονικά το τότε και το τώρα, για να αποδείξουν ότι η ζωή είναι γεμάτη προκλήσεις, που όποιος δεν τις αρνηθεί, θα κατορθώσει να κατακτήσει την αυτογνωσία και να κερδίσει την ευτυχία. Οι βασικοί ήρωες, παιδιά και νέοι της σημερινής εποχής και της ιστορικής εποχής της γερμανικής κατοχής. Όλοι συνυπάρχουν και συναντιούνται, για να ολοκληρώσουν την αφηγηματική ιστορία αυτού του βιβλίου. Ο φόβος που προκάλεσε ο πόλεμος, όπως αποτυπώθηκε στο βλέμμα ενός παιδιού, καθόρισε τη ζωή ενός ανθρώπου, φοβισμένου μαζευαμένου. Μέσα από την τέχνη, που διέσωσε το τρομαγμένο παιδικό βλέμμα, γεννήθηκαν δημιουργικές ιδέες σε σημερινά παιδιά. Στα δικό τους δημιούργημα ο φόβος στο κοριτσίστικο βλέμμα έχει αντικατασταθεί από τη χαρά της ζωής. Αν και το εγκείρημα της συγγραφέα ήταν πολύ δύσκολο, κατάφερε να το ολοκληρώσει με αξιοθαύμαστο τρόπο, προκαλώντας συγκίνηση στους αναγνώστες της κάθε πλικίας (Σοφία Γραμμόζη-Σωπίκη, Παρροσία).

Τη μέρα που θα 'ρθουν τα αγριοπερίστερα: Η πρωτοπρόσωπη αφήνουν του δωδεκάχρονου ήρωα κυριαρχεί στο βιβλίο, οπότε στον αναγνώστη επιτρέπεται συνέχεια να μοιράζεται τις σκέψεις του και τα συναισθήματά του. Το ενδιαφέρον μας διατηρείται αδιάπτωτο, αφού συνεχώς μας παρέχονται νέες ενδείξεις για την αφηγηματική εξέλιξην. Η ταύτισή μας με τον ήρωα είναι πλήρης, ιδιαίτερα όταν αποδίδονται η μοναξιά και η ανασφάλεια που νιώθει στη σχολική τάξη ή η αγάπη και η κατανόηση για τις αλλεπαλληλες προσπάθειες της μπτέρας του να δημιουργήσει μια νέα προσωπική σχέσην. Η πραγματικότητα με τη φαντασία συμπλέκονται ενώ οι επιλογές της μπτέρας καθορίζουν τη ζωή του παιδιού της. Οι συμβολισμοί είναι πολλοί και σημαντικοί, όπως η έναρξη της μέτρησης από το μισό, η μορφή του όμορφου άγνωστου κοριτσιού ή τα αγριοπερίστερα που συνομιλούν μαζί του. Μέσα από τα κοινά στοιχεία πατέρα και γιου, οι επιλογές του πατέρα τελικά δικαιώνονται, προκαλώντας την εντύπωση ότι ο δρόμος προς την ενηλικίωση δεν είναι πάντα κοινότυπος ή δεδομένος. Η απόφαση του πατέρα να επιστρέψει στη γυναίκα του και να μεγαλώσουν από κοινού όχι μόνο το γιο τους αλλά και το δικό της κοριτσάκι ενώ είναι ρεαλιστική, είναι ταυτόχρονα και η ιδανικότερη για τον ήρωα, αφού επιδρά ευεργετικά στην εξέλιξή του (Σταμάτης Κεσόγλου, Πατάκης).

Η Ρουμπίν των δασών: Το κείμενο είναι πολύ ενδιαφέρον. Αποδίδει τα χαρακτηριστικά της εφηβείας μέσα από την οπική των μικρότερων

παιδιών, που ακόμη δεν έχουν αλλάξει. Και οι αφηγηματικές τεχνικές του χρησιμοποιούνται άψογα. Μέσα από την αναδρομή προκύπτουν οι συγκρίσεις, οι διαφορές. Η ματαίωση των προσδοκιών της μικρής αδερφής, που φαντάζεται πολύ πιο συναρπαστικά πράγματα για τη δράση της αδερφής της, δεν μειώνει την περιπέτεια, με την αναπάντεκτη εμφάνιση των σαμποτέρ. Τελικά η μικρότερη αδερφή, αν και έχει ξεγελαστεί σχετικά με το ρόλο της στο σαπόρτ, αναδεικνύεται πρωίδα και κερδίζει επάρξια και πάλι την αναγνώριση της αδερφής της και της παρέας της (Λίνα Μουσιώνη, Μεταίχμιο).

Η μαγική βιβλιοθήκη της Ιζκαμπούρ: Το βιβλίο κατορθώνει από την αρχή να εμφανίσει μια βιβλιοθήκη ως συναρπαστικό μέρος. Οι ήρωες διαγράφονται ευκρινέστατα και δρουν με συνέπεια. Με μεταφορικό τρόπο αποδίδει πώς ένα βιβλίο μπορεί να μας «απορροφήσει». Κάνει φανερή στα παιδιά τη δύναμη της λογοτεχνίας να προσφέρει βιώματα. Τα εφτά κλειδιά πολύ ωραία έχουν επιλεγεί, όπως και η αναφορά στις άπειρες κλειστές πόρτες. Οι επιμέρους ιστορίες άλλες περισσότερο κι άλλες λιγότερο ευφάνταστες (Μάγια Δεληβοριά, Καλέντης).

Ο μασκοφόρος εκδικητής: Το βιβλίο έχει όλα όσα απολαμβάνουν τα παιδιά σε ένα ανάγνωσμα. Χιούμορ, πλοκή, δράση. Η γραφή είναι σύγχρονη, οι ήρωες αποδίδονται θαυμάσια, η περιπέτεια είναι έτοι όπως χρειάζεται. Αληθοφανής, ρεαλιστική, στα μέτρα των δυνατοτήτων ενός παιδιού. Το έργο με κέρδισε, σε όλες τις λεπτομέρειές του (Σπύρος Γιαννακόπουλος, Πατάκης).

Βούθεια!: Κι εδώ έχουμε περιπέτεια, πολύ χαροπλάνη. Με χιούμορ και ανατροπές. Τα παιδιά που επιθυμούν να αγοράσουν ένα ποδόλατο, ξεκινούν να εξικνιάσουν ένα μιστήριο για να σώσουν κάποιον που σκέφτονται ότι κινδυνεύει. Στην πορεία βοηθάνε στο καθάρισμα ενός υπογείου και βρίσκεται άνθρωπος πρόθυμος να προγινώσκει έναν αδύνατο στην ορθογραφία συμμαθητή τους. Η καλύτερη δυνατή εξέλιξη της περιπέτειας, αφού είναι τόσο κοντά στην

πραγματικότητα (Αντρον Αντωνίου, Μεταίχμιο).

Από τους τέσσερις ο τέταρτος: Έχει χιούμορ, περιπέτεια, αντιθέσεις και λέει μέσα από την οπτική ενός παιδιού μια μεγάλη αλήθεια: να απολαμβάνουμε την ιδιαιτερότητα, τη μοναδικότητά μας! (Αντρον Αντωνίου, Ψυχογιός).

Αγόρια εναντίον κοριτσιών: Το κείμενο είναι τόσο κοντά στην πραγματικότητα. Αποδίδει θαυμάσια την ηλικία που αγόρια και κορίτσια έχουν μεγάλη κόντρα μεταξύ τους για το ποιος είναι ο καλύτερος, μια κατάσταση από την οποία κανένας δεν σκέφτεται να ξεφύγει, διότι θεωρείται κανονικότητα. Οι ήρωες περιγράφονται με ευκρίνεια και αληθιοφάνεια, το χιούμορ καρακτηρίζει το κείμενο. Τα παιδιά και των δύο φύλων ταυτίζονται πολύ εύκολα με τα πρόσωπα του βιβλίου, του αντίστοιχου φύλου. Έτσι, όταν αυτή η κόντρα σταματά, αφού η ανωτερότητα του ενός ή του άλλου φύλου δεν επιδέχεται καμία λογική ερμηνεία, τα παιδιά αναγνώστες κωρίς να έχει χρησιμοποιηθεί καθόλου ο διδακτισμός, έχουν αντιληφθεί την αξία της συνεργασίας, της αναγνώρισης του άλλου φύλου, προκειμένου όλοι να ευημερήσουν και να ευτυχήσουν (Παναγιωτάκος Γιώργος, Κέρδος).

Σκοράροντας στον σκορπιό: Το βιβλίο είναι πολύ καλογραμμένο και πολύ ενδιαφέρον, για αναγνώστες της συγκεκριμένης ηλικίας. Ο τρόπος σκέψης και ζωής των παιδιών, που αποδίδεται θαυμάσια από τον πρωταγωνιστή, συνδυάζεται με τις μεγαλόγνοες ιδέες μιας καθηγήτριας και οδηγούν σε ένα αποτέλεσμα συναρπαστικό για όλους. Ο Πελέ, η μαγική μπάλα του μικρού ήρωα συμβάλλει καθοριστικά στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και της αυτοεκτίμησής του (Ελένη Σβορώνου, Μεταίχμιο).

Παπούτσια στο φεγγάρι: Το επόμενο βιβλίο που θα ήθελα να αναφερθώ, είναι πολύ τρυφερό, αγγίζει τις ευαίσθητες χορδές των αναγνωστών. Η επιλεκτική αλαλία του μικρού ήρωα, που τον εμποδίζει να εκφράζει τις

σκέψεις του στους γύρω του, φέρνει τον αναγνώστη που τις μοιράζεται μαζί του, πολύ κοντά του. Ο ρόλος ενός ηλικιωμένου στη ζωή και τον ψυχισμό του παιδιού είναι καταλυτικός, στοιχείο πολύτιμο και για τον αναγνώστη. Τα παπούτσια ως ένδειξη της προσωπικότητας, της μοναδικότητας κάθε ανθρώπου και το ταξίδι τους στο φεγγάρι, όπου το αποτύπωμά τους θα είναι παντοτινό, είναι τέλεια επιλεγμένα σύμβολα της υπαρξιακής αναζήτησης των ανθρώπων. Αυτή δε η ποιητική διάσταση του έργου εξισορροπείται με την πλοκή, τη δράση, την περιπέτεια που καρακτηρίζει την αφηγηματική υπόθεσην. Το αίσιο τέλος που θυμίζει το τέλος των παραμυθιών, μας λυτρώνει ύστερα από την αδιάκοπη ένταση και συγκινησιακή φόρτιση (Ιωάννα Σκαρλάτου, Έαρ).

Το μυστικό του πηγαδιού: Οι πρόσφυγες που έφτασαν πρόσφατα στην Ελλάδα, ενέπνευσαν σύγχρονες προσφυγικές ιστορίες αλλά και ιστορίες από τη μικρασιατική καταστροφή. Η συγκεκριμένη, με το εύρημα των ξωτικών που συμβιώνουν με τους ανθρώπους στη Σμύρνη κι ύστερα γίνονται πρόσφυγες όπως εκείνοι, είναι πρωτότυπη και συγκινητική (Μάγια Δεληβοριά, Κέρδος).

Φτου, ξελύππ: Η επιλογή της συγγραφέα είναι να επικεντρωθεί στην κολυμβητική

δραστηριότητα της πρωίδας της, που παρέμεινε το κοινό στοιχείο της αφήγησης στον τόπο της, τη Συρία, αλλά και στις χώρες όπου έζησε σαν προσφυγόπουλο. Δεν κυριαρχούν οι δυσκολίες αλλά η αγάπη και οι επιδόσεις της στο κολύμπι, που της πρόσφεραν τη δυνατότητα όχι μόνο να ζήσει στη χώρα που επιθυμούσε αλλά και να συμμετέχει, εκπροσωπώντας τους πρόσφυγες, ως αθλήτρια σε ολυμπιακούς αγώνες (*Μαριέττα Κοντού, Μεταίχμιο*).

Νάρκισσος και Δάφνη: Η μυθολογία αποδίδεται μέσα από τη σύγχρονη πραγματικότητα, με κιούμορ και εφευρετικότητα. Οι θεοί είναι γεμάτοι πάθη και αδυναμίες, με μια παιδιάστικη όμως διάθεση, που τους κάνει συμπαθέστερους. Το αισιόδοξο, ανατρεπτικό μήνυμα, ότι δηλαδή ο Νάρκισσος και η Δάφνη, χάρη στην παρέμβαση του Δία γίνονται κανονικοί άνθρωποι, που σμίγουν, κόντρα στα σχέδια των τριών άλλων θεών, καθιστά το κείμενο ιδιαίτερα αισιόδοξο (*Σοφία Σωτηρίου, Jenny και Vergina*).

Όμηρος στο πέλαγος: Άλλο ένα από τα πολλά βιβλία με θέμα τους αρχαιολογικούς θησαυρούς της Ελλάδας και την αρχαιοκαππλία. Πιστεύω ότι το βιβλίο θα το απολαύσουν και θα το εκτιμήσουν καλύτερα, μαθητές των πρώτων τάξεων του γυμνασίου. Η γλώσσα του είναι εξαιρετική, αν και κάπως δύσκολη (*Κατερίνα Δημόσκα, Μεταίχμιο*).

Ο καμένος μύθος του Αισώπου: Η ανάγνωση ρέει αβίαστα. Οι ήρωες διαγράφονται ευκρινώς και με συνέπεια. Το βιβλίο καταλήγει σε αστυνομική περιπέτεια, που εξελίσσεται με ρεαλισμό και αληθοφάνεια. Μπορεί να εμπλέξει τους αναγνώστες της πλικίας που απευθύνεται. Εύκολα αυτοί θα βρουν περιθώρια ταύτισης με τους συνομηλίκους τους ήρωες. Στην αφήγηση συνυπάρχουν τα ιστορικά στοιχεία, τα φυσικά τοπία και η σύγχρονη πραγματικότητα. Ο καταγισμός των πληροφοριών ίσως να κουράζει αλλά το «φάθημα» γίνεται χαριτωμένα από τη μαμά και το συνταξιούχο δάσκαλο, το θέσιο της. Και πάντα καταφέρνει να κρατά το ενδιαφέρον του παιδιού-αναγνώστη (*Κώστας Στοφόρος, Μίνωας*).

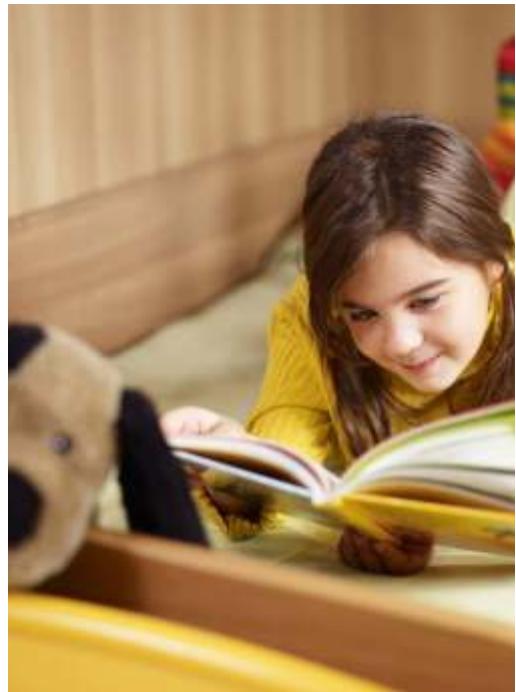
Γκολέο: Το κείμενο συνδυάζει το κιούμορ με την επιστημονική φαντασία. Το ποδόσφαιρο και οι διατροφικές συνήθειες που επικρατούν έχω από το γήπεδο όταν αποδίδονται μέσα από την οπική των εξωγήνιων, μας επιτρέπεται να τα φιλοσοφήσουμε περισσότερο ή λιγότερο (*Σάκης Σερέφας, Μεταίχμιο*).

Είμαι πρόσφυγας από την Κερύνεια: Σε ολόκληρο το βιβλίο έχουμε εστίαση της αφήγησης στον εσωτερικό κόσμο της εντεκάρχοντης Ιόλης. Οι σκέψεις υπερτερούν έναντι των γεγονότων (*Νεκτάριος Στελλάκης, Καλειδοσκόπιο*).

Ασφοντυλίτης: Κείμενο με ποιητική γραφή. Θα μπορούσε να γίνει αισιόδοξο μέσα από την έμφαση στη δημιουργικότητα του ανάπτυρου ανθρώπου. Η συγγραφέας του επέλεξε να δώσει μια αιμόσφαιρα πόνου και απελπισίας (*Εύη Γεροκώστα, Καλειδοσκόπιο*).

Το μαγικό παλτό: Ένα παλτό που όλοι το δωρίζουν. Αυτή είναι η δύναμή του, να προκαλεί σε όλους τους κατόχους του τη διάθεση να το προσφέρουν, να το καρίσουν. Το παλτό δίνει στη συγγραφέα την ευκαιρία να αναφερθεί σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Μετά την άρνηση να το φορέσει της πρώτης κατόχου του, που το κληρονόμησε από τη γιαγιά της, δωρήθηκε στο κορίτσι του ορφανοτροφείου (*Ζυρνόγλου Μαρία, Φυλάτος*).

Κόρη στο βυθό: Έργο με θέμα την αρχαιοκαππλία. Η πλοκή του στηρίζεται στο ότι τα παιδιά δεν ενημερώνουν τους γονείς τους για άγαλμα που βρίσκουν, για να μνη τους μαλώσουν εκείνοι, επειδή το εντόπισαν σε σημείο που τους είχαν απαγορεύσει να κολυμπούν (*Μαίρη Σάββα-Ρουμπάτη, Μίνωας*).

Πάτα like επιτέλους: Προσπάθεια για να αντιμετωπίσουν το διαδίκτυο τα σημερινά παιδιά με περισσότερη σύνεση. Οι ίδιοι γονείς που ήταν τόσο αυστηροί και δεν έπαιρναν στο παρόν τους τάμπλετ, το άφηναν στη συνέχεια να το παίρνει στο σχολείο. Η αφήγηση περιστρέφεται αποκλειστικά γύρω από τους υπολογιστές. Πάρα πολλές οι περιπτώσεις που βλέπουμε στις σελίδες του βιβλίου να απεικονίζεται η οθόνη του υπολογιστή. Θεωρώ ότι το βιβλίο θα το διαβάσουν με πολύ ενδιαφέρον τα δωδεκάχρονα παιδιά, ότι μπορεί να γίνει το πέρασμα που θα τους οδηγήσει στη λογοτεχνία (*Κέλλυ Αλκανάτη-Παπούλη, Μίνωας*).

Το στοιχειωμένο σπίτι: Στο βιβλίο δίνεται πλήθος πληροφοριών, πλήθος λεπτομερειών για την πόλη του Βόλου, την ιστορία της και τα αξιοθέατά της. Στα 94 της εμφανίζεται η γιαγιά Αγορίτσα να μαθαίνει για μια κληρονομιά και να μεριμνά για την ίδρυση μουσείου. Το ραδιόφωνο που ακούγεται απ' το εγκαταλειμμένο σπίτι της αφήγησης, αφήνει στους μικρούς αναγνώστες την εντύπωση ότι ίσως υπάρχουν στοιχειωμένα σπίτια (*Αργυρώ Μουντάκη, Μίνωας*).

Η έβδομη καρυάτιδα: Η πλοκή αναφέρεται σε πραγματικά μνημεία τέχνης, σε σχέση με τα οποία εκτυλίσσεται μια φανταστική ιστορία. Εμφανίζεται ότι σε ένα μουσείο έχει γίνει λάθος με την αυθεντικότητα του πιο διάσημου αγάλματός του (*Χρήστος Δημόπουλος, Ψυχογιός*).

Χάθηκε η μπάλα!: Ο αγώνας τελικά δεν γίνεται. Τα κορίτσια τα δέχονται στην ομάδα

τα μικρότερα αγόρια κι εκείνα αποδεικνύονται σούπερ παικτριες. Πολύ καλό σημείο η ματαίωση με το μπαμπά του ήρωα, που τελικά αποδείχτηκε πώς δεν ήταν προπονητής, όπως είχε πει στο παιδί του (*Γεωργοστάθη Ελένη, Ψυχογιός*).

Πιάσε το τιμόνι, Γίγαντα: Ο ήρωας αποφασίζει να εκτεθεί σε μεγάλο κίνδυνο με άγνωστους ανθρώπους. Ο πατέρας του είχε ανάγκη από χρήματα και είχε ένα κάρτη για το σημείο που βρισκόταν ο θησαυρός των Γερμανών (*Αρτζανίδου Έλενα, Ψυχογιός*).

Ο κολλπός μου έχει Άσπεργκερ. Ε, και;: Η συγγραφέας πραγματεύεται ένα ευαίσθητο θέμα, με πολύ καλές προθέσεις. Ό,τι αφορά τον αυτισμό, επιλέγει να το παρουσιάσει όχι σαν γεγονός, σαν αφηγηματικό επεισόδιο σε εξέλιξη αλλά σαν πληροφορία, σε διάλογο μεταξύ των λογοτεχνικών προσώπων. Ο Φίλιππος παρουσιάζεται ευαισθητοποιημένος για τον Λεωνίδα, συμμαθητή των αδερφών του, που βρίσκεται στη θέση που ήταν στο παρελθόν και ο ίδιος. Έτσι παίρνει μια πρωτοβουλία, για να τον βοηθήσει (*Εύη Νικολαΐδου, εκδ. Γρηγόρη*).

Η εξαφάνιση της Κ. Παπαδάκου και τι έγινε εκείνο το Καλοκαίρι: Όλα ξεκινούν από την ανησυχία κάποιου αναγνώστη για την αγαπημένη του συγγραφέα. Γιατί η συγκεκριμένη συγγραφέας, που συνήθιζε να γράφει ένα βιβλίο κάθε τρία χρόνια, δεν είχε ακόμη κυκλοφορήσει το επόμενο βιβλίο της (*Αννα Κουπάννου, Πατάκης*).

Οι τρεις εξερευνητές της Αλάσαρνας: Περιπέτεια με θέμα την αρχαιοκαππλία, που την ανακάλυψαν παιδιά. Μια παράλληλη ιστορία αποδίδεται σε έμμετρο λόγο. Πολλά τα καλά στοιχεία, όπως οι τρεις φίλοι από διαφορετικές θρησκείες και κουλτούρες και η αναφορά σε δεδομένα της επικαιρότητας, την οικονομική κρίση, το μεταναστευτικό, την ανεργία (*Μαρία Καζαντζή, Σαββάλας*).

Κάμπινγκ: Τα παιδιά αποφασίζουν να επισκεφτούν για πρώτη φορά το απαγορευμένο υποσύνοιμο υπόστρωμα. Έπειτα το επαναλαμβάνουν κρυφά, συστηματικά και η γιαγιά τους διακριτικά τα επιπτέρει. Πηγαινοέρχονται μόνα τους με μια ξένη, εγκαταλειπμένη βάρκα (*Νάντια Δράκουλα, Πατάκης*).

β) Βιβλία από πρωτοεμφανιζόμενους συγγραφείς

Ένα καρόγελο για τον Ορέστη: Το έργο έχει ρέουσα αφήγηση, πρωτοπρόσωπη. Στο τέλος μας αιφνιδιάζει εντελώς. Ο ήρωας περνά στη μετά θάνατον ζωή και αναφέρεται στη στιγμή της μετάβασής του στον άλλο κόσμο. Για μυθιστόρημα, εξαιρετικά πρωτότυπο. Παρουσιάζοντας ο ήρωας τη ζωή του έως τη νεανική του πλειά, οπότε και αυτή τελειώνει, δίνεται στο συγγραφέα η δυνατότητα να αναπτύξει πολύ σημαντικά κοινωνικά θέματα, αβίαστα, με λογοτεχνική δεξιοτεχνία, π.χ. το ρατσισμό, την κατάθλιψη, τις παθογένειες της πολιτικής κ.ο.κ. Έργο που απολαμβάνουμε, που προβληματίζει, που διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον μας (*Μανόλης Τσαγκάτος*).

Η περιπέτεια του Βασίλη στον πλανήτη Ηλεκτρόνικ: Όλα όσα λένε κατά καιρούς οι γονείς στο παιδάκι τους, για να αλλάξει συνήθειες και τρόπο ζωής, ώστε να ζει υγιεινότερα, τελικά πιάνουν τόπο. Μετασχηματίζονται σε ένα εφιαλτικό όνειρο, που διαδραματίζεται σε άλλο πλανήτη. Ο μικρός ήρωας μόνο όταν θα «δει» πώς καταστρέφονται τα ρομπότ του άλλου πλανήτη όπου δεν ισχύουν οι κανόνες που συνεχώς οι γονείς του υπενθυμίζουν και συνεχώς εκείνος παραβιάζει, μόνο τότε θα καταλάβει την αξία τους και θα τους επιλέξει πλέον συνειδητά. Εν κατακλείδι, η λογοτεχνική αυτή ιστορία υποβάλλει κωρίς διδακτισμό έναν υγιεινό τρόπο ζωής, καθώς η παιδική φαντασία, καλπάζει με ερέθισμα κάποιες «κουραστικές» γονικές συμβουλές (*Αγάπη Καλογιαννίδου, εκδ.*

Φυλάτου).

Μαζί με τον Όσκαρ: ένα βιβλίο πολύ εμπνευσμένο που αναφέρεται στις αλλαγές στη ζωή ενός παιδιού όταν αποκτά το μικρότερο αδερφάκι του. Οι νέες καταστάσεις παρουσιάζονται και μέσα από την οπτική του μεγαλύτερου αδερφού και μέσα από την οπτική της μαμάς τους. Όλα τα προβλήματα ξεπερνιούνται κι όλα μοιάζουν εύκολα, αφού με τη βοήθεια της μαμάς ο μικρός ήρωας αντιλαμβάνεται ότι με τον ερχομό του αδερφού όλα μπορούν να λειτουργούν θετικά γι' αυτόν. Έργο χρήσιμο, και λογοτεχνικά και παιδαγωγικά καλά επεξεργασμένο. Ευρηματικό που μια ουρά άλλαζε κρώματα ανάλογα με τα συναισθήματα του ήρωα (*Σόφη Αντερσεν, εκδ. Φυλάτου*).

Ο Γιατρός κλόουν: Η ιδέα είναι πολύ συγκινητική και μου δίνει την αίσθηση ότι είναι και αληθινή και όχι προϊόν μυθοπλασίας. Ο κλόουν δίνει χαρά στα παιδιά που νοσολεύονται στο νοσοκομείο με λευκαιμία. Το μαθαίνουμε μέσα από την οπτική της μικρής που τον ακολουθεί, για να του παραδώσει το κόκκινο μπαλάκι για τη μύτη του, που του έπεσε. Οπότε τα παιδιά αναγνώστες ταυτίζονται πλήρως με την πρωίδα και το ενδιαφέρον τους διατηρείται αμείωτο. Μέχρι το κοριτσάκι να βρει το γιατρό-κλόουν, συμβαίνουν διάφορα ευτράπελα, από τα οποία όμως προκύπτουν κάποιοι ουσιαστικοί προβληματισμοί για τον σύγχρονο τρόπο ζωής και την ανθρώπινη ματαιοδοξία (*Δημήτρης Ταουκίδης, εκδ. Παρισιάνου*).

Μικρός ονειροπόλος, μεγάλος αρκηγός: Αυτό που κυρίως επιδιώκει το βιβλίο να αναδείξει είναι το πώς οι ανθρώπινες παρεμβάσεις ευνοούν τον πολλαπλασιασμό μιας συγκεκριμένης φυλής αλόγων, που κινδύνευε να εξαφανιστεί. Ωστόσο, μέσα από τους διαλόγους των αλόγων και τις διαφορετικές γνώμες τους, προκύπτει μια γενικότερη αλήθεια, ότι δεν είναι όλα άσπρο-μαύρο, απόλυτα έτσι ή αλλιώς. Στις διαφορετικές απόψεις υπάρχουν κομμάτια της αλήθειας και μπορεί όλοι να έχουν δίκιο. Επίσης είναι σημαντικό που μέσα από την αλλαγή της στάσης των ανθρώπων απέναντι στα άλογα διαφαίνονται τόσο κάποιες διακρονικές ανθρώπινες αξίες όσο και η εξέλιξη του ανθρώπινου πολιτισμού, που οδηγεί στην ευαισθητοποίηση και την ανάληψη δράσης για τη σωτηρία των αλόγων. Ευρηματική η απόδοση της σχέσης αλόγων και ανθρώπων μέσα από την οπτική των πρώτων (*Ιάκωβος Λεβέντης, Arteon*).

Βιβλιογραφικές αναφορές

Π

ριν λίγες μέρες Σεπτέμβριος 2018 κυκλοφόρησε από τον εκδοτικό οίκο APTEON ένα καλαίσθητο γενικά βιβλίο με τίτλο «**Ανεμόμυλοι του τόπου μας. Ένα ταξίδι στον κόσμο της ανεμοκίνησης και του πολιτισμού μας**», σελίδες 86, χονδρό εξώφυλλο, σε σκήμα πλάγιο. Συγγραφείς είναι οι Στέλιος Μουζάκης, Στέφανος Νομικός και Γεώργιος Σπέτης και με επιμέλεια του Άρη

Τσικνοτιύροπ. Τα περιεχόμενά του αναφέρονται: Στην ιστορία του μύλου, τις μορφές του ως και στην εξέλιξή του. Στα είδη των ανεμόμυλων. Τεχνικές πληροφορίες όπως το κτίσιμο του πυργόμυλου, τη «μπκανή» του πυργόμυλου αλλά και τα μέρη της «μπκανής» του ανεμόμυλου. Επίσης καταγράφονται και παρουσιάζονται και πλείστα είδη διαφόρων σκετικών με τους ανεμόμυλους εργαλείων.

Μετά την ολοκλήρωση των τεχνικών λεπτομερειών ακολουθούν οι περιγραφές των τύπων των Ανεμόμυλων ως και οι περιοχές όπου συναντώνται, όπως: Μυκόνου, Σαντορίνης, Ρόδου, Μικράς Ασίας, Χαλκιδικής, Ιονίων νήσων, Πελοποννήσου, Ταμπακόμυλοι Χίου, Αξετροχάρης Λασιθίου, Ταβλόμυλοι Άνδρου, Μήλου, Τζιάς, Ικαρίας,

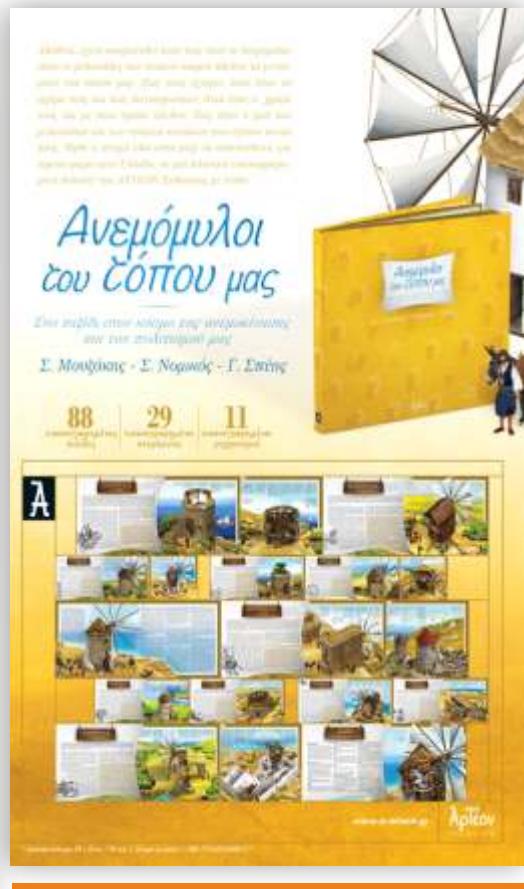
Ταράλης Τρίστομο Καρπάθου και Πηγάδια Καρπάθου, Ανεμόμυλος στα Πετρωτά Έβρου, Ανεμαντλία στο Λασίθι και στα Δωδεκάνησα. Όλα τα κείμενα συμπληρώνονται από λαογραφικές σημειώσεις, παροιμίες παραδόσεις.

Η διασπορά των ανεμόμυλων στην Ελλάδα αποδίδεται γενικότερα με έναν πρωτότυπο χάρτη όπου σημειώνονται όλες οι μέχρι σήμερα γνωστές θέσεις. Τα κείμενα με τα σύγχρονα συμπεράσματα ολοκληρώνουν και στολίζουν λεπτομερείς πολύχρωμες εικονογραφήσεις που αποδίδουν πιστά την πραγματικότητα αφού στηρίχτηκαν πάνω σε σύγχρονες αποτυπώσεις των μνημείων. Τελικά είναι ένα βιβλίο αναγκαίο όχι μόνο για τους ασχολούμενους με την επιστήμη της μυλολογίας, βεβαίως και υπάρχει, αλλά και για όποιον θέλει να γνωρίσει τον άγνωστο πολιτισμό της προβιομηχανικής εποχής.

Στέλιος Μουζάκης
stelmouzakis@hotmail.gr

Το εξώφυλλο από το βιβλίο και λεπτομέρειες από τις μορφές των μύλων.

Το εξώφυλλο και παρουσίαση των επί μέρους περιγραφών των ανεμόμυλων